

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nayka.com.ua | № 10, 2018 | 31.10.2018 р.

УДК 336.741.242:336.113.12

*Р. С. Фостолович,
магістр, Вінницький національний аграрний університет
В. А. Фостолович,
кандидат с.-г. н, доцент кафедри обліку та оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет*

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ДАНИХ ОЦІНКИ ЕКОСИСТЕМ

*Ruslan Fostolovych
Master's degree, Vinnytsia National Agrarian University
Valentyna Fostolovych
Dr. PhD, assistant professor of accounting and taxation sectors of the economy of the Faculty of
Accounting and Auditing of Vinnytsia National Agrarian University*

MODERN APPROACH TO ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM TAKING INTO ACCOUNT ECOSYSTEM ASSESSMENT DATA

Спрямування розвитку держав на еколого-економічний та соціально-зорієнтований напрямок вимагає розробки механізму діяльності підприємства із врахуванням впливів екологічного та соціального факторів. Важливим є довести бізнесу економічні переваги від переорієнтування із жорсткого суто економічного напрямку на запропонований. Максимальна ефективність бізнесу можлива при задоволенні потреб: власне бізнесу-через отримання максимальної економічної вигоди; держави – через дотримання нормативно-правових вимог; екологічної безпеки через впровадження ресурсоощадних та енергоефективних технологій; та соціальної сфери – через виконання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Така взаємодія елементів забезпечить максимальний рівень конкурентоспроможності підприємства та результатів його діяльності. Для цього необхідним є систематичне проведення узагальнених оцінок стану підприємства (на предмет екологічної, економічної та соціальної ефективності заходів). Застосування таких показників під час прийняття управлінських рішень забезпечить найвищий рівень конкурентоспроможності підприємства та забезпечить реалізацію принципу постійного поліпшення.

Швидкі темпи глобалізації сприяють поліпшенню умов використання інформаційних та аналітичних даних як фінансово-економічних, так і екологічних й соціально-зорієнтованих даних в системі управлінського обліку для прийняття виважених науково обґрунтованих управлінських рішень. Використання сучасного програмного забезпечення, дає можливість проводити оперативний аналіз та планування і прогнозування результатів діяльності із врахуванням різних чинників та визначення впливу різних факторів на очікуваний результат із врахуванням ризиків.

Для більш ефективного використання на підприємстві наявних трудових й фінансових ресурсів повинен бути розроблений чіткий план постійного поліпшення, що відповідає вимогам сертифікованих систем управління серії ISO. Розроблені заходи, які спрямовані на

економічну, екологічну та соціальну оптимізацію формуються за пріоритетністю та розраховується їх вплив на рівень конкурентоспроможності підприємства.

Direction of development of states the ecologically-economic and social-oriented direction requires the development of the mechanism of the company's activities taking into account the environmental and social impacts. It is important to bring business benefits from reorientation from a rigid purely economic direction to the proposed. Maximum business efficiency is possible in meeting needs: the business itself-by obtaining maximum economic benefit; state - due to compliance with regulatory requirements; environmental safety through the introduction of resource-saving and energy-efficient technologies; and the social sphere - through the implementation of the principles of corporate social responsibility. Such interaction of the elements will ensure the maximum level of competitiveness of the enterprise and the results of its activities. To do this, it is necessary to systematically carry out generalized assessments of the state of the enterprise (on the subject of environmental, economic and social efficiency measures). The use of such indicators in the process of making managerial decisions will ensure the highest level of competitiveness of the enterprise and will ensure the implementation of the principle of continuous improvement. The rapid pace of globalization contribute to improving the conditions for using information and analytical data both financial and economic, as well as environmental and socially-oriented data in the system of managerial accounting for the adoption of well-considered scientifically grounded management decisions.

For more effective use of existing labor and financial resources at the enterprise should be developed a clear plan for continuous improvement, which meets the requirements of certified ISO series management systems. Developed measures aimed at economic, environmental and social optimization are formed by priority and their influence is calculated on the level of competitiveness of the enterprise.

Ключові слова. *Управління підприємством; оцінка екосистем; фактори впливу; економічна ефективність; витрати природних ресурсів; корпоративна соціальна відповідальність; продуктивність праці; конкурентоспроможність.*

Keywords. *Enterprise management; assessment of ecosystems; factors of influence; economic efficiency; costs of natural resources; corporate social responsibility; labor productivity; competitiveness.*

Постановка проблеми. Високий рівень конкуренції на ринку товарів, робіт, послуг та капіталу вимагає від бізнесу нового підходу до системи управління. Окремі елементи економічної оцінки діяльності підприємства не дають повної інформації про нього та продукт його діяльності, що знижує конкурентні позиції в ранжованому ряду інвестиційно-привабливих об'єктів. Глобальна пропозиція переходу держав на еколого-економічний соціально зорієнтований розвиток вимагає від бізнесу її підтримки. Тому, наукова, політична та бізнесова спільнота орієнтують господарювання підприємств у відповідному напрямку. В цілях підтвердження їх діяльності переорієнтованої на поліпшення як економічних, так і екологічних й соціально спрямованих результатів необхідним є доповнення показників оцінки фінансового стану підприємства додатковими даними про екологічний та соціальний розвиток. Економічна цінність природних екосистем проявляється через величину витрат ресурсу на одиницю продукції (собівартість), тоді як економічна цінність соціальної сфери проявляється через продуктивність праці, а отже, також визначається витратами праці на одиницю продукції. В результаті чого, екологічний та соціальний складники є безпосередніми чинниками економічної ефективності підприємства та вагомими ресурсами його розвитку. Проведення такої оцінки та врахування її в процесі прийняття управлінських рішень є необхідним елементом аналізу конкурентоспроможності підприємства. Тому, необхідним є сформувати сукупність показників, які буде використовувати управлінський апарат в процесі прийняття управлінських рішень із врахуванням узагальнених інформаційних ресурсів в сфері економічної, екологічно- та соціально-зорієнтованої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки екосистем розглядається на глобальному рівні. Тому, досить багато науковців-дослідників та практиків вивчали основні аспекти впровадження її у бізнес. Вирізняються дослідження як вітчизняних, так і закордонних фахівців, зокрема праці: Арестов С.В,

Бішоп Дж., Бабяк Н.Д. [1], Бобильов С.Н., М. В. Боярин, І. М. Нетробчук І. М. [2], Веклич О.О., Волосюк С., Л.С. Гаватюк, Н.В. Дармограй, Г.М. Хімійчук [3], Дегтярь, Н. В. [4], Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. [5] Мельник Л.Г., Моткін Г.А., Михаленко П.В., Мішенін Є.В., Наумов А.А., Неверов А.В., Паджіола Р., Перелет Р. А., Потравний І.М., Прокопенко О.В., Ріттер К., Рута Дж., Соловій, І. [6], Сотник І.М., Тіхонова Т.В., Шапочка М.К., Фостолович В. А. [7, 8], Трофимчук О. [9]. Проте, не зважаючи на досить значну зацікавленість у вивченні даного питання багато аспектів впровадження вартісної оцінки екосистем та врахування її в системі управління підприємством залишилися мало вивченими. Це стало головною підставою для продовження нами досліджень.

Постановка завдання. Управлінська ланка підприємства потребує якісної та повної інформації із врахуванням чинників, що можуть вплинути на зміну прогностичних фінансових показників. Важливими елементами такої інформаційної системи є дані в сфері екологічних та соціальних характеристик, які мають прямий вплив на собівартість продукції, а отже, є важелями впливу на фінансовий результат діяльності. Головним завданням є запропонувати узагальнену систему інформаційних ресурсів, що допоможе керівництву підприємства приймати виважені, науково обгрунтовані управлінські рішення. Важливим є виокремити елементи впливу на бізнес через запровадження сертифікованої системи екологічного менеджменту та впровадження корпоративної соціальної відповідальності. Інтегрування запропонованих сертифікованих систем до загальної системи управління підприємством сприятиме дотриманню принципу постійного поліпшення як економічних, так і екологічних та соціальних показників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На сьогодні, кожне підприємство є заручником нестачі ресурсного потенціалу. Це вимагає вибору виважених управлінських рішень для зниження негативних наслідків ризиків. На рівні підприємства важливим є для керівного персоналу оперувати достатньою інформаційною базою, на основі якої за допомогою прогностичних показників буде прийнято ефективне управлінське рішення. Бізнес функціонує у середовищі, яке характеризується повним впливом зовнішніх факторів на його діяльність через шалені темпи глобалізації. В результаті чого, ефективність бізнесу залежить від взаємовідносин підприємств із факторами впливу: законотворчими та контролюючими органами, навколишнім середовищем та суспільством.

Лише за умови формування на підприємстві розвинутої системи управління в економічній, екологічній та соціальній сферах можна досягти позитивних економічних результатів та реалізувати намічені цілі.

Оцінка ефективності діяльності підприємства повинна розглядатись із декількох різних сторін.

Таблиця 1.

Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів, (у фактичних цінах; тис. грн.)

Роки	Усього	У тому числі на:				
		охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату	очищення зворотних вод	поводження з відходами	захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод	інші заходи
2000	2618375,0	350417,2	1715327,0	279210,6	66875,5	206544,7
2001	2903747,3	305105,2	1821837,3	327440,3	94106,9	355257,6
2002	3080131,5	416233,1	1941388,8	402946,5	83336,5	236226,6
2003	3361979,5	444661,5	2096224,5	477102,8	90681,6	253309,1
2004	4152245,6	606533,0	2349931,4	746664,8	111747,5	337368,9
2005	5313588,0	877357,8	2910905,3	925475,1	121704,4	478145,4
2006	5172413,1	826738,2	2598067,5	1330203,0	152942,8	264461,6
2007	6610318,0	1141918,4	3095147,2	1768850,0	222396,5	382005,9
2008	8444589,9	1349982,6	3989769,1	2315223,4	287331,4	502283,4
2009	8032734,5	1035156,0	4306516,3	1928302,3	240239,1	522520,8
2010	10366565,5	1314797,0	5035453,3	2599623,3	476253,5	940438,4
2011	12039439,5	1475396,9	5388363,2	3865909,7	592730,4	717039,3
2012	13924654,3	1341527,8	6195109,8	4756182,1	743467,1	888367,5
2013	14339060,4	1415795,5	6175917,3	4844304,8	923236,0	979806,8
2014	13965726,0	1238636,7	5611561,4	5416975,6	964737,0	733815,3
2015	16915535,2	1519827,8	6644284,7	6801931,2	1152701,9	796789,6
2016	19098224,8	1760613,4	7800088,3	6719577,7	1197194,3	1620751,1
2017	20466423,3	2104274,3	8065252,4	7508213,7	983781,8	1804901,1

Джерело: Узагальнено автором на основі даних Держкомстату України

Насамперед, слід аналізувати чинники, що визначають різні економічні ефекти, наприклад:
- зростання зайнятості,

- продуктивність праці,
- частка витрат на оплату праці в собівартості одиниці продукції,
- величина понесених матеріальних витрат на одиницю продукції,
- понаднормативні витрати,
- витрати природних ресурсів на виробництво одиниці продукції,
- інтенсивність та сталість нагромадження капіталу й інновацій (наприклад, показники виходу продукції (послуг) або ефект) та інше.

Крім того, ефективність може оцінюватись також і якісними показниками (наприклад, частота зв'язків, кількість випадків першості, рівень комерційної обізнаності й підприємництва на ринку). Показниками, що визначають ефективність функціонування підприємства є фактори успішності. Ці фактори повинні бути представлені в цілях досягти достатній рівень економічної ефективності підприємства. Тому, вимірювання лише однієї групи показників може викликати отримання досить обмежених результатів. Наприклад, розрахунок лише показників економічної ефективності дасть можливість оцінити підприємство відповідно до рівня їх успішності але не забезпечить достатнього тлумачення причин, що обумовлюють різницю в різному рівні розвитку оцінюваних підприємств.

Для повноцінної оцінки рівня ефективності функціонування підприємства важливо враховувати різні групи показників. В цілях формування політики стосовно підтримки розвитку підприємств важливим є визначити фактори що сприяють його розвитку та є адаптованими до його стратегічних цілей і причини, які негативно впливають на очікуваний результат.

Якщо здійснити оцінку понесених підприємствами витрат на охорону навколишнього природного середовища у розрізі років, то слід відмітити їх стрімке збільшення (табл. 1). Так, у 2000 році їх величина становила 2,6 млн. грн., тоді як у 2017 – 20,4 млн. грн. При чому слід зауважити, що найбільша частка припадає на очищення зворотних вод (майже 8,1 млн. грн. у 2017 році) та поводження з відходами (7,5 млн. грн. у 2017 році).

Оцінка природоохоронних витрат за видами економічної діяльності у 2017 році засвідчує про те, що традиційно, найбільшу частку у загальній структурі природоохоронних витрат у 2017 році займає переробна промисловість (25,42%) та водопостачання; каналізація, поводження з відходами (20,71%). Постачання електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря та добувна промисловість і розроблення кар'єрів у структурі витрат на охорону навколишнього природного середовища займають 19,52 та 18,95 % відповідно (табл. 2).

Зменшити величину витрат на охорону навколишнього природного середовища можливо лише шляхом розробки більш сучасного підходу до виробничого процесу та системи управління підприємством. Впровадження капітальних заходів у модернізацію виробництва та інноваційні технології і технічні засоби дасть можливість зменшити витрати на виробництво одиниці продукції та поліпшити економічний результат діяльності підприємства в цілому.

Таблиця 2.
Витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності у 2017 році, (у фактичних цінах, тис. грн.)

Показники	Усього		У тому числі		
			капітальні інвестиції		поточні витрати
			усього	з них на капітальний ремонт	
тис. грн..	%				
Усього	31491958,5	100	11025535,2	1142584,8	20466423,3
Сільське, лісове та рибне господарство	428932,6	1,36	50363,8	5733,3	378568,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5968063,1	18,95	1467745,6	315311,0	4500317,5
Переробна промисловість	8004738,4	25,42	2551591,9	233009,5	5453146,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	6148762,3	19,52	4847437,5	23406,1	1301324,8
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	6523328,2	20,71	930812,0	151146,1	5592516,2
Будівництво	19080,9	0,06	541,7	–	18539,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1411580,6	4,48	58574,4	358,4	1353006,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	576360,3	1,83	65346,5	32403,2	511013,8
Тимчасове розміщування й організація харчування	7860,3	0,02	4167,8	-	3692,5
Інформація та телекомунікації	458,9	0,00	-	-	458,9

Фінансова та страхова діяльність	21641,3	0,07	-	-	21641,3
Операції з нерухомим майном	118850,7	0,38	50399,9	1156,2	68450,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	232826,3	0,74	69921,3	8223,0	162905,0
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	242339,8	0,77	15561,4	18,0	226778,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	1382380,7	4,39	748666,8	361398,1	633713,9
Освіта	7014,2	0,02	5,3	-	7008,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	15092,8	0,05	5786,7	2011,2	9306,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	367830,2	1,17	158612,6	8410,7	209217,6
Надання інших видів послуг	14816,9	0,05	-	-	14816,9

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Розмір капітальних інвестицій на природоохоронні заходи за роками досліджень зріс із величини 2,2 млн. грн. у 2006 році до 11 млн. грн. у 2017 році, що більше ніж у 5 раз при порівнянні із даними базового року (Рис. 1).

При чому, найбільшу частку вкладають підприємства у охорону атмосферного повітря і попередження змін клімату та поводження з відходами. Так у 2017 році показники розміру капітальних інвестицій становлять майже 2,6 та 2,5 млн. грн. відповідно у вищезазначені види природоохоронних заходів.

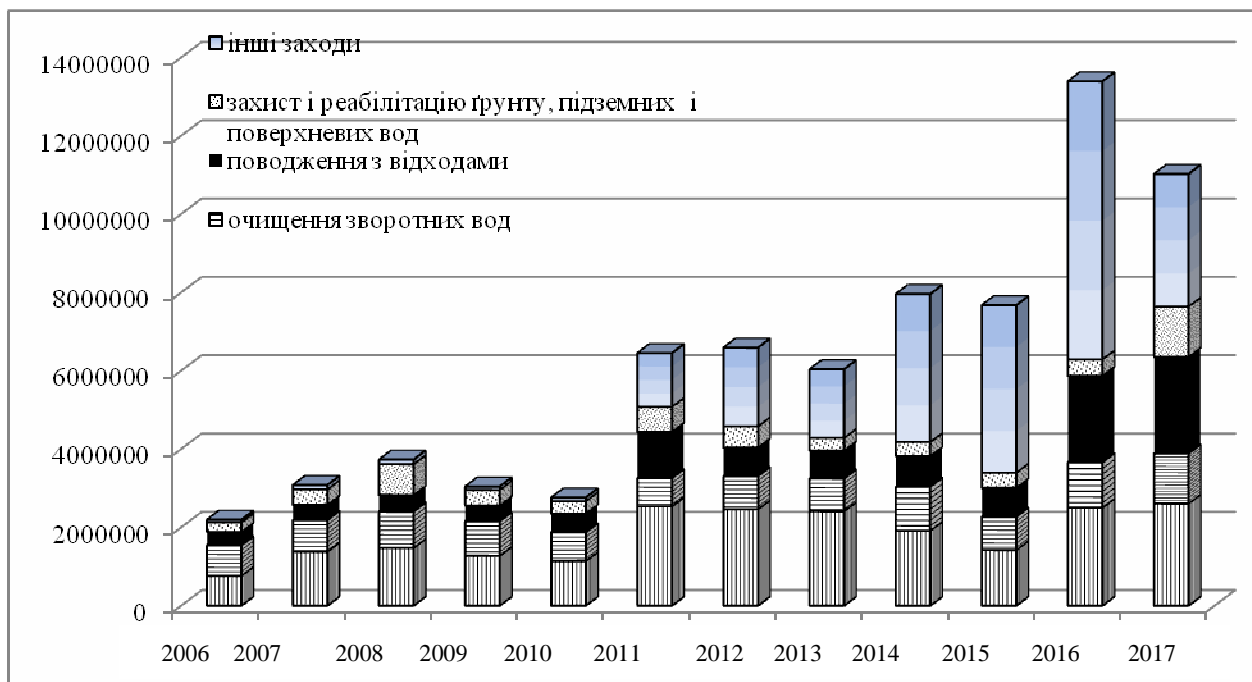

Рис. 1. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів (у фактичних цінах; тис.грн)

Джерело: Сформовано автором

Розуміючи важливість екологічної складової в системі економічної безпеки підприємства переорієнтовують технологічний процес на сучасні енергоощадні технології із застосуванням відновлюваних джерел енергії. Крім того, використання відновлюваної енергетики на підприємствах має позитивний вплив на собівартість одиниці продукції чи послуг. Тому, підприємства значну частку інвестицій спрямовують на створення власних енергетичних потужностей на основі відновлювальних джерел енергії. Оцінюючи рівень енергоспоживання впродовж 2007 – 2016 рр. відмічено, що загальне постачання енергії від відновлювальних джерел в цілому зростає із 2384 тис. т н.е. у 2007 році до 3616 тис. т н.е. у 2016 році. Тобто частка постачання енергії від відновлювальних джерел збільшилась із 1,7% до 3,9 % відповідно у 2007 та 2016 роках (табл. 3).

Варто зауважити, що підприємства працюють в умовах постійної жорсткої конкуренції на ринку. З метою оцінки конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства включають також методи діагностики екологічного стану. При чому, оцінка може проводитись як із використанням узагальнюючих показників, так і з обрахуванням інтегральних критеріїв для визначення рейтингу підприємства у ранжованому ряду.

З метою вибору варіанта інвестування необхідно провести оцінку альтернативних варіантів, які будуть спрямовані або на модернізацію існуючої технології, або на впровадження цілковито нового технологічного процесу.

Проведення еколого-економічних оцінок на підприємстві є циклічним процесом, оскільки потребує здійснення постійних оцінок функціонуючих технологій та доцільності впровадження нових. Такий постійний аналіз забезпечить достатній рівень конкурентоспроможності підприємства, та вишукуванню нових методів підвищення продуктивності і варіантів зниження витратоємності існуючих технологій.

Таблиця 3.
Енергоспоживання на основі відновлювальних джерел за 2007 - 2016 роки

Показник	Одиниця виміру	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Загальне постачання первинної енергії	тис. т н.е.	139330	134562	114420	132308	126438	122488	115940	105683	90090	91658
<i>із нього</i>											
2 Гідроенергетика	тис. т н.е.	872	990	1026	1131	941	901	1187	729	464	660
3 у % до підсумку	%	0,6%	0,7%	0,9%	0,9%	0,7%	0,7%	1,0%	0,7%	0,5%	0,7%
4 Енергія біопалива та відходи	тис. т н.е.	1508	1610	1433	1476	1563	1522	1875	1934	2102	2832
5 у % до підсумку	%	1,1%	1,2%	1,3%	1,1%	1,2%	1,2%	1,6%	1,8%	2,3%	3,1%
6 Вітрова та сонячна енергія	тис. т н.е.	4	4	4	4	10	53	104	134	134	124
7 у % до підсумку	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Усього енергія від відновлювальних джерел											
8 Загальне постачання енергії від відновлювальних джерел	тис. т н.е.	2384	2604	2463	2611	2514	2476	3166	2797	2700	3616
9 Частка постачання енергії від відновлювальних джерел	%	1,7%	1,9%	2,2%	2,0%	2,0%	2,0%	2,7%	2,6%	3,0%	3,9%

Інформаційною базою для здійснення діагностики підприємства на предмет інвестиційної привабливості слугує система показників, які характеризують його конкурентоспроможність та визначають:

- прямий та опосередкований вплив на стан навколишнього природного середовища,
- рівень соціальної прогресивності,
- кількість учасників, які залучені у розробку та узгодження рішень,
- рівень інноваційності,
- технічний рівень,
- наявність чи/ відсутність екологічних балансів та звітності CSR,
- аналіз слабких сторін в діяльності та ресурсному забезпеченні.

Дані показники можуть оцінюватись із різним ступенем деталізації. При цьому, комплексні показники, які характеризують уже узагальнені економічні характеристики (майновий стан, ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність та рентабельність) залежать від показників нижчого рівня. Тобто, для повної оцінки конкурентоспроможності як для інвестора, так і для управлінського апарату підприємства фінансовий аналіз повинен супроводжуватись екологічним аналізом та показниками соціальної ефективності, що проводиться на основі даних проектно-балансових відомостей і фінансової звітності підприємства та ін. Зовнішня зацікавлена сторона оцінюючи підприємства на предмет партнерства надасть перевагу тому, яке веде екологічно зорієнтовану інноваційну діяльність та впровадило корпоративну соціальну відповідальність, оскільки воно має пріоритет серед інших. Для більш ефективного використання на підприємстві наявних трудових й фінансових ресурсів повинен бути розроблений чіткий план постійного поліпшення, що відповідає вимогам сертифікованих систем управління серії ISO. Розроблені заходи, які спрямовані на економічну, екологічну та соціальну оптимізацію формуються за пріоритетністю та розраховується їх вплив на рівень конкурентоспроможності підприємства.

В системі еколого-економічних оцінок слід виділити узагальнюючу характеристику, яка і визначає рівень еколого-економічного розвитку підприємства сформованого на основі інтегральних показників, таких як:

- економічні збитки – характеризує втрачену вигоду від неефективного використання ресурсів,
- відходоємність – характеризує ефективність/неефективність використання сировини та додаткові витрати на їх утилізацію, є характеристикою замкнутості циклу виробництва,
- природоємність – характеризує рівень витрат природних ресурсів та їх частку у собівартості продукції

(послуг); як сировини, та як засобу, що забезпечує виробничий процес.

Така система оцінки стану еколого-економічного розвитку підприємства є складною і потребує наявності інформаційних ресурсів та відповідного програмного забезпечення налаштованого на її розрахунок в системі управлінського обліку. Проте, запропонована система оцінки орієнтована на вирішення багаточільових завдань управління підприємством.

Рекомендовано в системі оцінки конкурентоспроможності підприємства групу екологічних характеристик розподілити на три рівні:

- рівень природокористування,
- рівень природоохоронної діяльності,
- рівень екологізації виробництва.

Рівень деталізації показників слід визначати в залежності від цілі оцінки:

- оцінка еколого-економічного рівня підприємства в ранжованому ряду для розробки пропозицій впровадження екологічних та соціальних програм:

- експрес- оцінки еколого-економічного рівня підприємства для управлінського і керівного персоналу що застосовується в процесі прийняття оперативних рішень при розподілі і використанні ресурсів.

Додатковими та доповнюючими фінансовими показниками, що оцінюють конкурентне становище підприємства на ринку є: коефіцієнт замкнутості виробничого циклу, коефіцієнт обороту природних ресурсів та інші додаткові показники (табл. 4).

Швидкі темпи глобалізації сприяють поліпшенню умов використання інформаційних та аналітичних даних як фінансово-економічних, так і екологічних й соціально-зорієнтованих даних в системі управлінського обліку для прийняття виважених науково обґрунтованих управлінських рішень.

Використання сучасного програмного забезпечення, дає можливість проводити оперативний аналіз та планування і прогнозування результатів діяльності із врахуванням різних чинників та визначення впливу різних факторів на очікуваний результат із врахуванням ризиків.

Таблиця 4.

Додаткові еколого-економічні показниками, що оцінюють конкурентне становище підприємства на ринку

Назва показника	Методика розрахунку	Можливе значення показника	Характеристика
Коефіцієнти замкнутості K_3	$K_3 = \frac{M_i}{M_{ci}}$ M_i - маса i -го виду готової продукції; M_{ci} - маса сировини, що використовується в технологічному процесі	$K_3 = 0,9 - 1$	процес вважається безвідходним
		$K_3 = 0,5 - 0,9$	процес вважається маловідходним
		$K_3 = 0,5$	процес вважається маловідходним
Коефіцієнт обороту природних ресурсів	$K_3 = \frac{M_i}{M_{ci}}$ M_o - маса сировини, що знаходиться в обороті; M_c - маса сировини, що забирається з природних комплексів		Повинен прагнути до можливого максимуму
Коефіцієнт чистоти	$K_4 = \frac{M_{изв1}}{M_{вик}} K_4 = \frac{M_{изв2}}{M_{сток}} K_4 = \frac{M_{изв3}}{M_{відх}}$ $M_{изв1}, M_{изв2}, M_{изв3}$ - маса речовин, витягнутих з викидів, стоків, відходів відповідно; $M_{вик}, M_{сток}, M_{відх}$ - маса викидів, стоків, відходів відповідно		Значення повинно прагнути до одиниці
		$K_4 = 0,9 - 0,1$	Процес вважається чистим
		$K_4 = 0,5 - 0,9$	Процес вважається напівчистим
		$K_4 = 0,5$	Процес вважається брудним
Категорія безпеки виробництва	$КНВ = \sum_{i=1}^n \frac{M_i}{ГДК_i} a_i$ де M_i - маса викиду i -го речовини; ГДК $_i$ - гранично допустима концентрація i -го речовини; n - кількість забруднюючих речовин у	$КНВ > 106$	підприємство відноситься до першої категорії безпеки
		$КНВ = 104 \div 106$	підприємство відноситься до другої категорії безпеки
		$КНВ = 103 \div 104$	підприємство відноситься до третьої категорії безпеки

	викидах; а)- безрозмірний коефіцієнт, що дозволяє співвіднести ступінь шкідливості речовини зі ступенем шкідливості сірчистого газу (залежить від класу небезпеки речовин: 1 клас -0,7; 2 клас – 1,3; 3 клас – 1; 4 клас – 0,9)	КНВ <103	підприємство відноситься до червертої категорії безпеки
		Підприємства 3 і 4 категорії отримують екологічні пільги з розробки ГДВ, кількості контролю та обсягів звітності	

Джерело: Сформовано автором на основі

Серед опитуваних у 2018 році підприємств, які підлягали звітуванню перед Державним комітетом статистики України – 95,4% використовують інформаційні технології у своїй діяльності. При чому, підприємства із більшою кількістю працівників (де працює 250 і більше осіб) використовували комп'ютери у своїй роботі в більшій мірі (99,7%), тоді як на підприємствах, де працює до 50 осіб – лише 94,3% (табл. 5).

Таблиця 5.
Використання інформаційно-комунікативних ресурсів підприємствами України у 2018 р.

	Кількість підприємств, які використовували комп'ютери, од	Середня кількість працівників (включаючи штатних та позаштатних), які використовували комп'ютер, осіб	Частка підприємств, які використовували комп'ютери, у % до загальної кількості підприємств, які взяли участь в обстеженні	Частка середньої кількості працівників (включаючи штатних та позаштатних), які використовували комп'ютер, у % до середньої кількості працівників підприємства
Усього підприємств	40327	1373966	95,4	34,9
у тому числі із середньою кількістю працівників, осіб				
до 50	30053	394028	94,3	59,8
50-249	8149	290609	98,5	33,8
250 і більше	2125	689329	99,7	28,5

Такий підхід із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій робить більш доцільним та більш ефективним впровадження і використання сертифікованих систем менеджменту якості, екологічного менеджменту та менеджменту безпеки і гігієни праці в системі оцінки ефективності роботи підприємства. Запропонований підхід дає можливість сформулювати головні фактори що сприяють успіху підприємства. На сьогодні крім виключно економічних показників до них відноситься: підприємницька культура, наявність наукової бази, якість кадрової освіти, екологічний складник. Перелічені фактори визначають економічний успіх функціонування підприємства доповнюючи наступними показниками: рівень інноваційної активності, рівень зайнятості працівників, продуктивність праці та ін.

Економічний результат є наслідком того, як «спрацює» соціальний фактор і на скільки вплине «екологічний» чинник на величину доходів та витрат підприємства. Соціальний фактор є найбільш результативним у загальній системі, так як визначає продуктивність праці, що лежить в основі собівартості виробленого продукту чи наданої послуги. Тому, забезпечення на рівні підприємства сприятливого середовища, що вплине позитивно на очікуваний економічний результат є запорукою успішного бізнесу.

Отже, розробка та впровадження на підприємстві корпоративної соціальної відповідальності є тим сучасним інструментом, який забезпечить стає економічне зростання.

У 2010 році (після п'яти років переговорів) було розроблено стандарт ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності», який описує сутність соціальної відповідальності, та допомагає бажаючим користуватися розробленим передовим досвідом у цій сфері. На сьогодні більшість суб'єктів економічної діяльності усвідомлені у своїй відповідальності в сфері вирішення соціально-економічних проблем та збереження навколишнього середовища поряд із вимогою дотримання прав людини й протидії корупції. Цей підхід лежить в основі корпоративної соціальної відповідальності та стрімко стає сучасною філософією бізнесу. При цьому, підприємства орієнтують свою діяльність як і раніше на отримання прибутку, але шляхом задоволення суспільного блага через екологічну та соціальну складову. Такий підхід забезпечує:

- першість підприємства на шляху конкурентоздатності серед компаній;
- залучення прогресивного, освіченого та висококваліфікованого персоналу до виробничого процесу;
- підвищення рівня громадянської активності;
- підвищення продуктивності праці працівників;
- зменшення витрат ресурсів через високу технологічність та інноваційність процесів.

Усе це є запорукою сталого поліпшення економічного ефекту.

Київським міжнародним інститутом соціології з 5 лютого по 12 березня 2018 року було проведено дослідження (шляхом опитування і анкетування) на тему «Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу».

За результатами таких досліджень відмічено, що серед мотивів, які спонукають до впровадження політики КСВ, на першому місці стоять моральні цінності та міркування (Рис. 3).

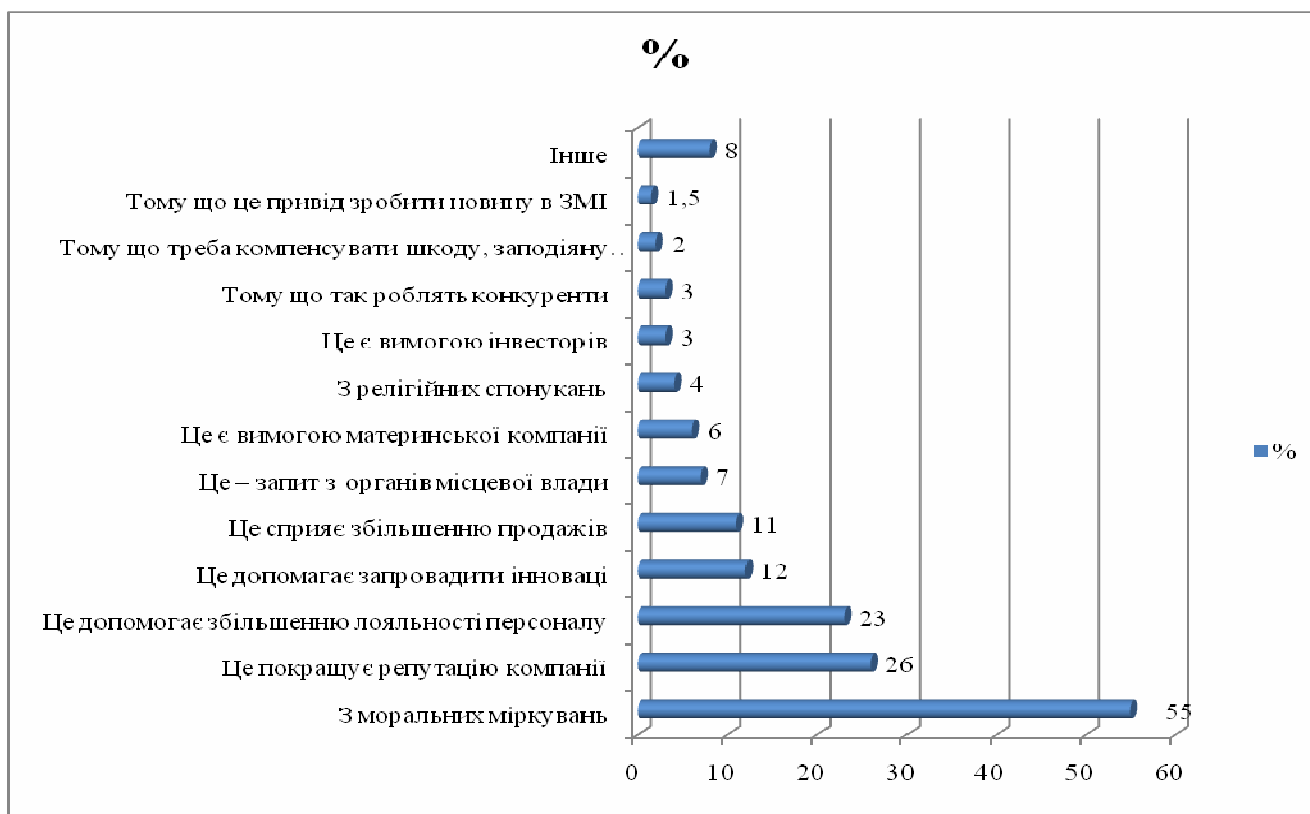

Рис. 3. Основні причини впровадження КСВ у підприємствах України

Джерело: Сформовано автором на основі даних опитування проведеного Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» у 2018 р.

Серед інших – у процесі дослідження із найпоширеніших причин невпровадження КСВ є:

- компанії ніколи не замислювались про соціальну відповідальність;
- брак стимулів з боку держави;
- переконання, що КСВ – це функція держави, а не бізнесу.

Розподіл відповідей на дане запитання, на нашу думку, може свідчити про те, що представники українських компаній є мало обізнаними із сутністю й економічними перевагами впровадження КСВ.

Корпоративна соціальна відповідальність на рівні підприємства орієнтується на:

- впровадження практики соціального забезпечення (підвищення кваліфікації, програм навчання, ініціативних програм моральної, фінансової та психологічної підтримки) персоналу,
- ділової практики добросовісного відношення до споживачів,
- відповідальне ставлення по відношенню до підтримки цілей держави.

При запровадженні підприємством соціально зорієнтованих програм важливим є питання оцінки ефективності їх для суспільства та вигоди для компанії.

Економічні вигоди для бізнесу при запровадженні корпоративної соціальної відповідальності найбільше проявляються у сфері фінансів, маркетингу і управління персоналом через:

- підвищення репутації фірми перед клієнтами (підвищується ціна бренду й лояльність клієнтів, налагоджуються партнерські зв'язки), що забезпечує розширення ринків збуту;
- вдосконалюється підхід до системи управління як персоналом, так і в цілому підприємством (через запобігання ризиків) в результаті чого поліпшується продуктивність праці, а отже і підвищується економічний ефект його діяльності;
- підвищення репутації фірми дає можливість збільшити оборот реалізованої продукції (послуг), що сприяє підвищенню доходів;
- соціально зорієнтована діяльність знижує ризики конфлікту з державними органами і контролюючими органами;
- зниження витрат на додаткове залучення та пошук й утримання висококваліфікованих спеціалістів;
- сертифікація систем управління та їх стандартизація (відповідно до вимог стандартів серії ISO) сприяє виходу на нові ринки;
- збільшення обсягів реалізації продукції та надання послуг із залученням нових сегментів ринку сприяють отриманню позитивного економічного ефекту;

- сертифікація системи безпеки та гігієни праці дає можливість прийняти участь у Глобальному договорі, що забезпечить доступ підприємству до актуальної інформації із компетентних джерел, а це в свою чергу дасть можливість швидко реагувати на відповідні зміни й ефективно управляти ризиками, зменшуючи при цьому імовірні витрати;

- отримання додаткового доступу до фінансування соціально-орієнтованих програм.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, впровадження сучасного підходу до системи управління підприємством на основі інформаційної бази що формується із фінансових, економічних, екологічних та соціальних показників забезпечить конкурентні переваги вітчизняних підприємств на ринку.

Проведення такої оцінки дасть можливість постійно контролювати ті фактори і чинники, які мають максимальний вплив на економічні результати діяльності. Застосування принципу постійного поліпшення сприятиме постійному вдосконаленню як виробничого процесу, так і екологічних та економічних показників. Через призму поліпшення показників таких як: замкнутості виробничого процесу, обороту природних ресурсів та чистоти технологій - рівень інвестиційної привабливості поліпшиться, але найголовніше – це безперечно, викличе поліпшення економічного стану підприємства через зменшення величини витрат.

Поліпшення показників що характеризують рівень корпоративної соціальної відповідальності на рівні підприємства сприятиме також позитивному впливу на продуктивність праці, що зменшить витрати праці на одиницю виробленої продукції та матиме позитивний економічний ефект на фінансові результати діяльності.

Список використаних джерел.

1. Бабяк, Н.Д. CVP-аналіз: традиційний та управлінський підходи / Н.Д. Бабяк, К. Б. Іванюк // Бізнес Інформ. – 2015. – № 8. – С. 272-276.

2. Боярин, М.В. Оцінка екологічної стійкості ландшафтів річок басейну Західного Бугу у Волинській області / М. В. Боярин, І. М. Нетробчук І. М. // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. – 2018. – № 29. – С. 40-47

3. Гаватюк, Л.С. Прибутковість українських підприємств: реалії сьогодення / Л.С. Гаватюк, Н.В. Дармограй, Г.М. Хімійчук // Молодий вчений. – 2016. - № 1 (28). – С. 40-43.

4. Дегтярь, Н. В. Сучасні методи економічної оцінки екосистемних послуг / Дегтярь, Н. В. // Ефективна економіка. – 2012. - № 2

5. Єпіфанова, І.Ю. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності / І.Ю. Єпіфанова, В.С. Гуменюк // Економіка та суспільство. – 2016. – № 3. – С. 189-192.

6. Соловій, І. Оцінка послуг екосистем, забезпечуваних лісами України, та пропозиції щодо механізмів плати за послуги екосистем:[Електронний ресурс] / Дата доступу: 19.10.2018 р.: Режим доступу: http://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2131/final_report_i_soloviy_evaluation_of_forest_ecosystem_services_provided_by_forests_of_ukraine_and_proposals_on_pes_mecha.pdf

7. Фостолович, Р.С. Інформаційні ресурси при формуванні собівартості продукції в системі управління підприємством / Р.С. Фостолович, В. А. Фостолович // Ефективна економіка. – 2018. - № 9.

8. Фостолович, В. А. Основні аспекти сучасного підходу до системи управління сільськогосподарським підприємством / В. А. Фостолович // Ефективна економіка. – 2017. - № 5.

9. Information Technology in Environmental Monitoring for Territorial System Ecological Assessment / [О. Trofymchuk, D. Kreta, M. Myrontsov, V. Okhariev, V. Shumeiko, S. Zagorodnia] // J. Environ. Sci. and Engineering. – 2015. – №4. – P. 79-84.

References.

1. Babiak, N.D. and Ivaniuk, K. B. (2015), “CVP - Analysis: Traditional and Managerial Approaches”, *Biznes Inform*, vol. 8, pp. 272 – 276.

2. Boyarin, M. V. and Netrobchuk, I. M. (2018), “Estimation of environmental sustainability of the landscape of the basin western bug rivers in volyn region”, *Man and environment. Issues of neocology*, vol. 1-2 (29), pp. 40–47.

3. Havatiuk, L.S. , Darmohraj, N.V. and Khimijchuk, H.M. (2015), “Profitability of ukrainian companies: present reality”, *Molodyj vchenyj*, vol. 1 (28), pp. 40–43

4. Dehtiar', N. V. (2012), “Modern methods of economic appraisal of ecosystem services”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=959>, (Accessed 19 Okt 2018)

5. Yepifanova, I.Y. and Humeniuk, V.S. (2016), “Profitability: current approaches to defining the essence”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 3, pp. 189–192.

6. Soloviy, I. (2016) Evaluation of forest ecosystem services provided by forests of Ukraine and proposals on PES mechanisms“, available at: http://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2131/final_report_i_soloviy_evaluation_of_forest_ecosystem_services_provided_by_forests_of_ukraine_and_proposals_on_pes_mecha.pdf, (Accessed 19 Okt 2018)

7. Fostolovych, R. S. and Fostolovych, V. A. (2018), “ Information resources when forming the cost of production in the enterprise management system”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5597> (Accessed 19 Okt 2018)

8. Fostolovych, V. A. (2017), "Key aspects of the modern approach to the management system of agricultural enterprises ", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5597> (Accessed 19 Sept 2018)

9. Trofymchuk, O. Kreta, D. Myrontsov, M. Okhariyev, V. Shumeiko, V. Zagorodnia, S. (2015) , "Information Technology in Environmental Monitoring for Territorial System Ecological Assessment ", *J. Environ. Sci. and Engineering*, vol. 4, pp. 79 – 84.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2018 р.